

Vállalkozások készpénztartási szokásai 2000-ben

Tóth István János

Készült a Magyar Nemzeti Bank megbízásából

Budapest, 2000 október

Tartalom

ÖSSZEFOGLALÁS	3
BEVEZETÉS	5
1. ADATFORRÁSOK ÉS A MEGKÉRDEZETT MINTA JELLEMZŐI	8
1.1. A FELVÉTEL.....	8
1.2. A MEGKÉRDEZETT CÉGEK NÉHÁNY JELLEMZŐJE.....	11
2. A KÉSZPÉNZIGÉNYESSÉG VÁLTOZÁSA ÉS VÁRHATÓ ALAKULÁSA	14
2.1. A KÉSZPÉNZHÁNYAD (CASH RATIO) ÉS A BANKKÁRTYA HASZNÁLAT.....	14
2.2. A KÉSZPÉNZ SÚLYÁNAK VÁLTOZÁSA A VÁLLALKOZÁSOK ÉLETÉBEN.....	17
3. A VÁLLALKOZÁSOK KEZÉBEN LÉVŐ KÉSZPÉNZÁLLOMÁNY BECSLÉSE	23
3.1. ELSŐ LÉPÉS – A FELMÉRT VÁLLALATI KÖR.....	23
3.2. MÁSODIK LÉPÉS – GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK.....	24
IRODALOM	28
MELLÉKLETEK	29
1. Melléklet: A PENZ00 felvétel kérdőíve.....	30
2. Melléklet: Az illeszkedésvizsgálat eredménye.....	36
3. Melléklet: A bankrendszeren és postán kívüli készpénzállomány lineáris trendtől való eltérése ($e_t = y_t - \hat{y}_t$), 1992-2000.....	37

Összefoglalás

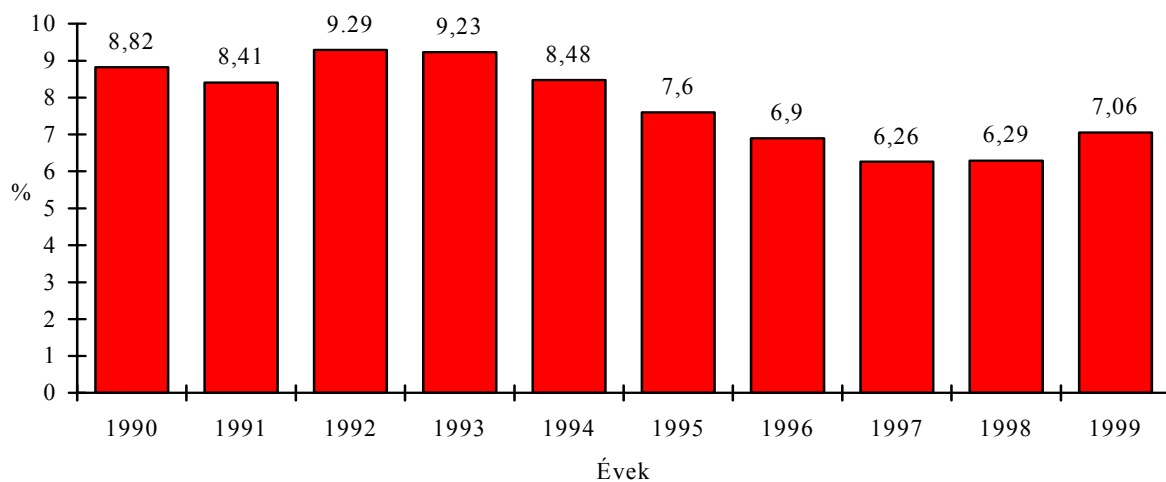
1. A magyar gazdaságban a készpénzhányad (készpénz / nominális GDP) alakulása két szembevetendő jellemzővel bír. Egyrészt a fejlett nyugat-európai országokhoz képest jelentősebb a készpénznek a gazdasági szereplők (vállalkozások, háztartások) közötti tranzakcióiban játszott szerepe: a készpénzhányad sokkal magasabb, mint ott. Másrészt pedig feltűnő a készpénzhányad arányának – a fejlett ipari országokra nem jellemző – viharosan gyors csökkenése. A készpénzállomány nominális GDP-hez viszonyított aránya a '90-es években az 1992-es csúcshoz képest (9,3%) folyamatosan csökkent (ld. az A. ábrát). Ez a pár év alatt bekövetkezett két százalékpontos csökkenés jelentős mértékű, ha figyelembe vesszük, hogy ekkora változás a fejlett országokban csak 10-20 éves trend következtében alakult ki.
2. Empirikus felmérések szerint 1999-ben a lakosság nem egészen 18%-a rendelkezett bankkártyával. Ez azt mutatja, hogy a bankkártya elterjedtsége messze elmarad a nyugat-európai országokra jellemző mértéktől. Hozzá kell ehhez azonban tennünk, hogy ez az arány rendkívül dinamikusan növekszik: öt év alatt közel ötszörösére nőtt a bankkártyával rendelkezők aránya.
3. A menedzserek válasza alapján az áruk/szolgáltatások eladásához vagy vásárlásához kapcsolódó készpénzigény nagymértékű csökkenése mutatható ki az utóbbi három évben. Azonban még így is gyakoriak és jelentős volumenűek a készpénzben lebonyolódó tranzakciók.
4. Már az 1997-es felvétel alapján felhívtuk a figyelmet arra, hogy már rövid távon is várhatóan csökkenni fog a készpénz szerepe a bérek kifizetésénél. Ez az előrejelzést egyrészt megerősítik az idei felvétel eredményei, másrészt e tendencia gyors folytatódását és egy-két éven belüli szinte teljes lezáródását jelezhetjük előre.
5. A házipénztárban tartott készpénz állományának az éves nettó árbevételhez viszonyított aránya (készpénzarány) 3,0-3,8 százalékre tehető elég nagy szórások mellett. Ezzel csökkent a vállalkozások házipénztáraiban lévő készpénzállomány relatív súlya az elmúlt három évben. A három évvel ezelőtti becsléssel összehasonlítva azt is láthatjuk, hogy a készpénzarány szórása minden időpontban csökkent (helyenként a korábbi fele), ami arra mutat, hogy e tekintetben egységesebb lett a cégek viselkedése és kevésbé hatnak azok a tényezők, amelyek időről-időre magas készpénzarányt tettek szükségessé.
6. A gazdálkodó szervezetek kezében lévő készpénz arányát legfeljebb 2,9-3,5%-ra becsüljük 1999 szeptember - 2000 június között az összes – bankszektoron, biztosítókon és postán kívüli – készpénzen belül. Ezek az arányok alacsonyabbak, mint amelyeket három éve kaptunk. Minden

vizsgált indikátor szerint csökkent tehát a készpénz szerepe a vállalkozások, vagy tágabban, a gazdasági szervezetek életében.

7. A jövőben e tendencia folytatódása, és pl. a bérfizetések esetében a közepes és nagy cégek körében a bankátutalás néhány éven belüli teljes körűvé válása várható.

A. ábra

*A készpénzállomány GDP-hez viszonyított arányának alakulása
Magyarországon 1990-1999, %*

Bevezetés

Az alábbi tanulmányban két kérdésre keressük a választ¹. Egyfelől a vállalkozások kezében lévő készpénzállomány nagyságát és arányát becsüljük, másrészt vizsgáljuk, hogy milyen változások történtek 1996-2000 között a készpénzigényben a vállalkozások közötti üzleti kapcsolatok és a munkabérek kifizetése esetében.

Ezzel e vizsgálat folytatása és szinte teljes egészében megismétlése a három évvel ezelőtt – ugyancsak a Magyar Nemzeti Bank megbízásából – lefolytatottnak. Akkor az volt a cél, hogy a nyilvánvalóan hibás eredményeket adó, a banki statisztikai információs rendszer keretében negyedéves időközönként rendelkezésre álló ún. "házipénztár-jelentés"-t felváltsa, és releváns becsléssel szolgáljon a vállalkozások kezében lévő készpénzállomány nagyságáról és összes készpénzen belüli arányáról.

A három évvel ezelőtti vizsgálat eredményeit négy pontban foglalhatjuk össze².

Kimutattuk, hogy a relatív készpénzkereslet fordítottan arányos a cég méretével. A kisebb cégek forgalmukhoz viszonyítva nagyobb arányban használnak készpénzt, mint a nagyobbak és ez az arány a cég méretével csökken. Ezt az összefüggést az 1992-es mérlegek elemzése is alátámasztja. Másrészt nem speciálisan magyar sajátosságról van szó – piacgazdaságokra vonatkozó vizsgálatok is erre az eredményre vezettek (Hirvonen - Virén, 1996). Harmadrészt az eredmények azt is valószínűsítették, hogy ez az összefüggés nem fog változni a közeljövőben sem. Ezt mutatták a cégeknek a

¹ A kutatás során adatgyűjtéssel, interjúk készítésével, illetve az adatfelvétel koordinálásával Stifán Orsolya, valamint Jaksa Renáta és Szabó Andrea volt segítségünkre.

² Lásd Tóth I. János: Vállalkozások készpénztartási szokásai és házipénztárának állománya, Magyar Nemzeti Bank Műhelytanulmányok, 15. 1998, június; és Tóth I. János: Magyar vállalkozások készpénzkeresletének empirikus vizsgálata, Bankszemle 11-12. Szám 26-49. oldal.

készpénzkímélő fizetési forma várható arányára vonatkozó szándékai: a kisebb cégek kevésbé törekedtek erre, mint a nagyobbak.

Másodszor felhívtuk a figyelmet, hogy a cég gyenge jövedelmezősége, illetve likviditási problémái esetén szignifikánsan nagyobb készpénzigénnyel kell számolnunk, mint egyébként. A GDP és a készpénzarány alakulása között megfigyelhető összefüggés (a GDP visszaesését a készpénzarány növekedése kíséri), megragadható mikro-szinten a vállalkozás teljesítménye és a vállalkozás készpénzigényének alakulása között is.

Harmadszor az elemzés eredményei alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy számottevően eltérő a készpénzigény a különböző tulajdoni típusba tartozó cégeknél. A többségi külföldi tulajdonban lévő cégek tudják, illetve kívánják leszorítani leginkább a készpénz arányát az üzleti tranzakcióikban, illetve ezek törekednek legerősebben a készpénzkímélő fizetési formák bevezetésére is, míg a közösségi tulajdonban, vagy magyar magánszemélyek tulajdonában lévők inkább hajlamosak a készpénz használatára. A vállalati szándékok arra mutattak, hogy a külföldi kézben, állami tulajdonban és magyar magánszemélyek kezében lévő cégek készpénzzel kapcsolatos magatartásában megmutatkozó különbségekkel a jövőben is számolni kell.

Negyedszer az adatok elemzése alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy már rövidtávon is csökkenni fog a vállalkozások bérfizetésekhez kapcsolódó készpénzigénye: a megkérdezett cégek 23%-a válaszolta azt, hogy növelni kívánja a banki átutalás szerepét, 29%-uknál pedig már a felvétel idején is bankon keresztül bonyolódott a bérfizetés.

Az alábbi tanulmányban arra vagyunk kíváncsiak, hogy mennyiben érvényesek a fenti következtetések jelenleg, illetve hogyan változott meg a vállalkozások készpénzzel kapcsolatos magatartása az elmúlt három év alatt.

Azt várjuk, hogy az 1997-es helyzethez képest csökkent a vállalkozások kezében lévő készpénzállomány, és a vállalkozások valamint a vállalkozások és háztartások közötti tranzakciókban is kisebb szerepet játszik a készpénz a korábbiaknál. Ezt a tendenciát több tényező hatása hozza létre: a banki szolgáltatások folyamatos fejlődése; a pénzügyi nehézségekkel küzdő cégek arányának csökkenése; és a készpénztartás költségeire inkább érzékeny cégcsoportok (pl. külföldi tulajdonú cégek) gazdasági szerepének növekedése. Mindemellett a készpénzkímélő fizetési formák terjedése egy önmagát erősítő folyamat keretében megy végbe: például minél több cég áll át a készpénzes bérkifizetésről a bankátutalással történő kifizetésre, annál inkább érdemes a kereskedelmi cégeknek a vásárlásoknál a bankkártyával való fizetést is lehetővé tenni.

A dolgozat első részében az adatfelvétel főbb jellemzőiről és a felmért cégcsoport egyes tulajdonságairól lesz szó.

A második részben a felvétel eredményeire támaszkodva a vállalkozások kezében lévő készpénz aggregált nagyságát, és az összes – a bankokon, a biztosítókon és a postán kívüli – készpénzen belüli arányát becsüljük. Megmutatjuk, hogy számottevően csökkent a vállalkozások kezében lévő készpénz aránya az elmúlt három év alatt. Ebben a banki szolgáltatások fejlődése éppúgy közrejátszott, mint a mikro-szinten megragadható változások, amelyek a vállalkozások javuló piaci kilátásaiban és kedvezőbb pénzügyi helyzetében mutatkoznak meg; továbbá nem elhanyagolhatóak a strukturális változások következményei sem: a készpénz-kímélő gazdálkodást folytató külföldi tulajdonú cégek gazdasági szerepének növekedése, amelyet a közösségi tulajdonban lévő cégek visszaszorulása kísért.

1. Adatforrások és a megkérdezett minta jellemzői

1.1. A felvétel

Az elemzés során három adatforrásra építünk. Elsősorban a mintegy 1600 cég körében, 2000 nyarán lebonyolított kérdőíves kikérdezés (PENZ00) eredményeire támaszkodunk, amelyet kiegészítünk a három évvel ezelőtti felvétel (PENZ97) eredményeivel. Ezen kívül a témához kapcsolódóan több mint tíz interjút folytattunk vállalkozások vezetőivel.

Az idei kérdőíves adatfelvételnél arra törekedtünk, hogy az minden fontos paraméterében megegyezzen az ezelőtt három évvel ezelőttivel. Ennek megfelelően nem változtattunk a mintavétel kritériumain: azokat a legalább 20 főt foglalkoztató vállalkozásokat választottuk ki, amelyek az alábbi gazdasági ágakban tevékenykedtek:

- Feldolgozóipar
- Építőipar
- Kereskedelem
- Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás
- Szállítás, raktározás, posta, távközlés (a Magyar Posta nélkül)
- Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás

A kérdezés postai úton, önkitöltős kérdőívvel történt, amelyhez a vállalati címlistát a Központi Statisztikai Hivatal szolgáltatatta. A kérdőíveket 9000 cégnek küldtük ki 2000. július első hetében és július 21-én zártuk le a felvételt. Összesen 1611 kérdőív érkezett vissza, ami a nem rendszeres postai vizsgálatok esetében jónak számító 17,9%-os visszaküldési arányt jelent. A kérdőív technikai szerkesztésében, az adatfelvételben, az adatrögzítésben és a rögzített

adatfile első ellenőrzésében a TÁRKI adatfelvételi osztály munkatársai működtek közre³.

A jelen vizsgálat során sajnos el kellett tekintenünk a vállalkozások társasági adóbevallási adatainak felhasználásától. Ezek az adatok – ellentétben a három évvel ezelőtti helyzettel – most nem álltak rendelkezésünkre.

A válaszadó cégek nagyság és ágazat szerinti megoszlása számottevően eltért a kiválasztott sokaságétól (lásd az 1.1.1. és 1.1.2. táblázatot, valamint az 1. Mellékletet). A hogy az ilyen felvételeknél megszokott, a válaszadási hajlandóság a cégek méretével együtt nő: a nagyobb vállalkozások inkább válaszolnak a kérdőívekre, mint a kisebbek. Ezt a torzítást súlyozással korrigáltuk. A súlyozás során a cégek ágazata és létszáma alapján képzett együttes eloszlását vettük alapul. A súlyozás után tehát a válaszadók ágazat és nagyság szerint reprezentálják a kiválasztott sokaság cégeit.

1.1.1. táblázat

A PENZ00 felvételekben és a kiválasztott sokaságban lévő cégek megoszlása létszám szerint, %

Létszám (fő)	PENZ00 felvétel	
	Kiválasztott cégek	Válaszadók
20-49	57,3	41,0
50-99	19,9	22,4
100-249	13,8	19,6
250-	9,0	17,0
Összesen	100,0	100,0
N	8997	1608

A kérdőívre az esetek túlnyomó többségében a cégek vezető menedzserei és főkönyvelői válaszoltak. A kitöltők 43,6%-a a főkönyvelő, 20,7%-a a

³ Ezen túl a válaszok tartalmi kontrollját Jaksa Renáta végezte, aki közel 100 esetben a feltételezeten hibásan kitöltött kérdőívek adatait a vállalat egyik vezetőjével történt telefonos megbeszélés alapján korrigálta, ha erre szükség volt.

gazdasági igazgató, 16,3%-a az ügyvezető igazgató, 19,4%-a pedig más beosztású volt.

1.1.2. táblázat

*A PENZ97 és PENZ00 felvételekben és a kiválasztott sokaságban lévő cégek megoszlása ágazat szerint**

PENZ97 felvétel				
Ágazatok	Sokaság		Megkérdezett minta	
	Cégek száma	%	Cégek száma	%
ÉLELMISZER, DOHÁNY	634	7,4	107	6,9
TEXTIL, RUHA, BŐR	726	8,5	143	9,2
FA, PAPÍR, NYOMDA	455	5,3	71	4,6
VEGYIPAR	325	3,8	87	5,6
NEMFÉM ÁSVÁNYI	176	2,1	41	2,6
KOHÁSZAT	522	6,1	123	7,9
GÉPIPAR	880	10,3	226	14,5
EGYÉB FELDOLGOZÓIPAR	193	2,3	43	2,8
ÉPÍTŐIPAR	1160	13,6	145	9,3
KERESKEDELEM	1828	21,5	303	19,5
VENDÉGLÁTÁS	302	3,5	47	3,0
SZÁLLÍTÁS, TÁVKÖZLÉS	455	5,3	99	6,4
SZOLGÁLTATÁS	855	10,0	119	7,7
Összesen	8511	100,0	1554	100,0

PENZ00 felvétel				
Ágazatok	Sokaság		Megkérdezett minta	
	Cégek száma	%	Cégek száma	%
ÉLELMISZER, DOHÁNY	649	7,2	119	7,4
TEXTIL, RUHA, BŐR	777	8,6	130	8,1
FA, PAPÍR, NYOMDA	439	4,9	67	4,2
VEGYIPAR	363	4,0	86	5,3
NEMFÉM ÁSVÁNYI	176	2,0	37	2,3
KOHÁSZAT	593	6,6	105	6,5
GÉPIPAR	895	9,9	229	14,2
EGYÉB FELDOLGOZÓIPAR	210	2,3	37	2,3
ÉPÍTŐIPAR	1140	12,7	171	10,6
KERESKEDELEM	1808	20,1	290	18,0
VENDEGLÁTÁS	343	3,8	47	2,9
SZÁLLÍTÁS, TÁVKÖZLÉS	454	5,0	103	6,4
SZOLGÁLTATÁS	1153	12,8	188	11,7
Összesen	9000	100,0	1609	100,0

*: 1997-ben a sokaságban 689, a mintában pedig 46 cégnél nem volt ismeretes, hogy melyik ágazatba tartozik

1.2. A megkérdezett cégek néhány jellemzője

A megkérdezett vállalkozások között némileg nőtt a külföldi tulajdonban lévő vállalkozások szerepe (lásd a 1.2.1 táblázatot). A cégek több mint ötödének többségi tulajdonosa külföldi. Három évvel ezelőtt a cégek készpénz keresletét növelő és a készpénzkészlet ingadozásait nagymértékben magyarázó tényező, az importhoz kapcsolódó vám és áfa készpénzben való megfizetésének elterjedtsége jelentősen csökkent. Ebben egyrészt a cégek pénzügyi helyzetének rendeződése, másrészt a banki szolgáltatások fejlődése áll (az OTP például e tranzakciók bankon keresztül történő lebonyolítására új szolgáltatást vezetett be). A cégek üzleti kilátásainak kedvezőbbé válását mutatják a beruházási aktivitásra vonatkozó indikátorok: mind a beruházás volumenét növelő cégek aránya, mind a kapacitásbővítő cégeké magasabb volt 2000-ben mint három évvel ezelőtt.

Örvendetes változást figyelhetünk meg az adózási fegyelem terén is: számottevően csökkent az adót késve fizető cégek aránya (lásd az 1.2.2. táblázatot). Feltehetően ezzel párhuzamosan erősödött az adómorál, és csökkent az adócsalás aránya is. Ez már nem mondható el a fizetési fegyelemről, vagy a likviditási nehézségek jelentkezésének gyakoriságáról. Nem mondhatjuk tehát, hogy a cégek pénzügyi helyzete érezhetően jobb lenne a három évvel ezelőttihez képest – ettől nem is várhatjuk a készpénzkereslet csökkenését, illetve, ha kimutatható is ilyen tendencia, akkor ez nem a pénzügyi helyzet javulása miatt létezik.

1.2.1. táblázat

*A PENZ97 és a PENZ00 cégeinek egyes jellemzői a cégvezetők válasza alapján**

Változók	Kategóriák	PENZ97	PENZ00
Többségi tulajdonos típusa			
	Külföldi (KLFD)	19,9	23,1
	Belföldi cég (BCEG)	18,3	17,0
	Magyar magánszemély (MMSZ)	42,5	42,4
	Közösségi tulajdon (KOZTUL)	8,0	6,3
	Vegyes tulajdon (VGYS)	11,3	11,2
	Összesen	100,0	100,0
	N	1600	1607
Importhoz kapcsolódó készpénzfizetés (IMPORT)			
	A vámot és áfát sokszor, illetve mindig készpénzben fizeti meg	50,1	36,7
	Egyébként	49,9	63,3
	Összesen	100,0	100,0
	N	838	828
Létszám a kérdezés előtti évben			
	21-50 fő között	37,4	39,9
	51-300 fő között	48,1	46,2
	300 fő felett	14,6	13,9
	Összesen	100,0	100,0
	N	1564	1585
Beruházási aktivitás változása 1997-ben 1996-hoz képest / 1999-ben 1998-hoz képest			
	Többet beruház(ott)	36,9	53,6
	Nagyjából ugyanannyit beruház(ott)	31,4	24,1
	Kevesebbet beruház(ott)	23,1	16,9
	Nem beruház(ott)	8,6	5,5
	Összesen	100,0	100,0
	N	1566	1572
Beruházási aktivitás várható változása 1998-ban / 2000 első félévében			
	Többet fog beruházni	26,3	28,3
	Nagyjából ugyanannyit fog beruházni	47,2	32,6
	Kevesebbet fog beruházni	18,5	30,0
	Nem fog beruházni	8,1	9,1
	Összesen	100,0	100,0
	N	1516	1578
Kapacitásbővítés a kérdezés évében			
	Bővítette kapacitásait	44,1	48,8
	Nem bővítette kapacitásait	55,9	51,0
	Összesen	100,0	100,0
	N	1588	1590

*: *súlyozatlan adatok*

1.2.2. táblázat

*A vállalkozások adózási és fizetési fegyelmének változása 1997 és 2000 között a
PENZ97 és a PENZ00 felvételek alapján*

	1997	2000
	(PENZ97)	(PENZ00)
A cég a kérdezés évében késett más vállalatoknak való kifizetéssel	40,2 (1589)	42,9 (1605)
A cég a kérdezés évében késett a tb járulék befizetésével	18,5 (1589)	15,2 (1604)
A cég késett az adók (Áfa, társasági, helyi adó, stb.) befizetésével	19,2 (1589)	16,7 (1602)
Előfordultak likviditási gondok	42,4 (1589)	41,9 (1601)

2. A készpénzigényesség változása és várható alakulása

2.1. A készpénzhányad (cash ratio) és a bankkártya használat

A magyar gazdaságban a készpénzhányad (készpénz / nominális GDP) alakulása két szembetűnő jellemzővel bír. Egyrészt a fejlett nyugat-európai országokhoz képest jelentősebb a készpénznek a gazdasági szereplők (vállalkozások, háztartások) közötti tranzakcióiban játszott szerepe: a készpénzhányad sokkal magasabb, mint ott. Másrészt pedig feltűnő a készpénzhányad arányának – a fejlett ipari országokra nem jellemző – viharosan gyors csökkenése.

Magyarországon az 1991-1993 között bekövetkezett nagymértékű gazdasági visszaesést⁴ a készpénzhányad növekedése kísérte (lásd a 2.1.1. ábrát). Ezt részben a lakossági fogyasztás csökkenése, részben pedig a gazdasági szereplők elbizonytalanodása miatt fellépő készpénzigény növekedés magyarázza. Az 1993-tól kimutatható csökkenés pedig a GDP némi növekedése mellett következett be. Ez a tendencia folytatódott 1997-ben is, majd 1999-ben az MNB előzetes, 1999 december 31-i adatait figyelembe véve 0,7 százalékponttal újra nőtt⁵. 1999-ben a korábbiakhoz képest jobban nőtt és 1999 december végén kiugróan magasra szökött a bankrendszeren és a postán kívüli készpénzállomány. (Jól látható ez a 3. mellékletben közölt ábrán.) Így is az 1993-1999 között bekövetkezett több mint két százalékpontos csökkenés jelentősnek számít, ha figyelembe vesszük, hogy a fejlett országokban a készpénzarány 10-20 év alatt csökkent ilyen gyorsan⁶.

⁴ A GDP reálértékben mintegy 20%-kal volt kisebb 1993-ban mint 1989-ben.

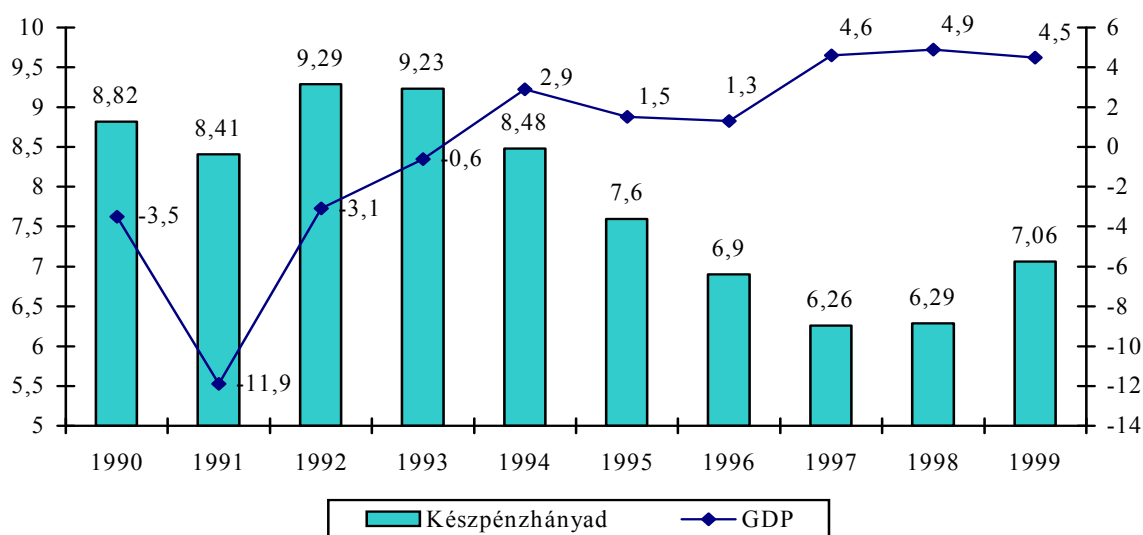
⁵ Ezzel a 7%-os magyarországi készpénzhányad Ausztriában a '70-es évek elején tapasztaltnak felel meg.

⁶ Franciaországban például 1978-1989 között csökkent a készpénzhányad 6 százalékról 4 százalékra (Boeschoten, 1992).

A magyarországi helyzetet ezen túl az is jellemzi, hogy a háztartások csak kis hányada számára elérhetők azok a modern lakossági bankszolgáltatások, amelyek a készpénzkereslet csökkenését vonják maguk után. A Tárki 1998-as MONITOR vizsgálata szerint a lakosság 41%-ának nincsen semmilyen banki kapcsolata (nincs folyószámlája, sem hitele). A háztartások töredéke tud csak élni a készpénzkímélő banki szolgáltatásokkal. A krónikus jövedelmi gondok jelenléte a háztartások gazdálkodásában sem segíti elő a készpénzkímélő fizetési formák szélesebb körű elterjedését. Empirikus felmérések szerint 1999-ben a lakosság nem egészen 18%-a rendelkezett bankkártyával. Ez azt mutatja, hogy a bankkártya elterjedtsége messze elmarad a nyugat-európai országokra jellemző mértéktől. Hozzá kell ehhez azonban tennünk, hogy ez az arány rendkívül dinamikus növekszik: öt év alatt közel ötszörösére nőtt a bankkártyával rendelkezők aránya (lásd a 2.1.2. ábrát).

2.1.1. ábra

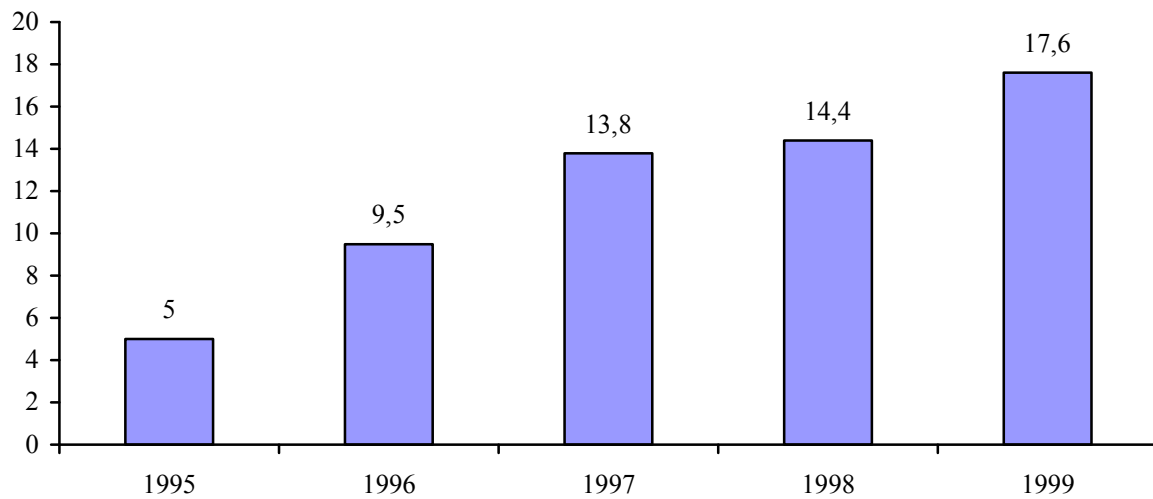
A GDP növekedési üteme és a készpénzállomány GDP-hez viszonyított arányának alakulása Magyarországon 1990-1999, %

Megjegyzés: A készpénzhányad = a pénzügyi szektoron (bankok, biztosítók) és postán kívüli készpénz december 31-i állományának és nominális GDP-nek a hányadosa
 Bal oldali tengely: készpénzhányad
 Jobb oldali tengely: a GDP növekedési üteme

2.1.2. ábra

A bankkártyával rendelkezők aránya a magyar felnőtt lakosságon belül, %

*Forrás: 1995-97: Magyar Háztartás Panel vizsgálat
1998-99: TÁRKI Monitor vizsgálat*

2.2. A készpénz súlyának változása a vállalkozások életében

A felvételben a készpénznek a vállalati gazdálkodásban betöltött szerepéről öt kérdést tettünk fel:

- *a vásárlások vagy az eladások során milyen arányban használnak készpénzt;*
- *a szállítók vagy vevők hány százaléka kapja, vagy kéri készpénzben az áru/szolgáltatás ellenértékét.*
- *az importhoz kapcsolódó vám és áfa befizetése milyen gyakran történik készpénzben;*
- *mekkora az átutalással fizetett bér és alkalmazottak aránya, illetve mekkorák lesznek ezek az arányok 2000 végén, és 2001 nyarán;*
- *mekkora a házipénztárban lévő készpénzállomány nagysága.*

A felvétel során a vállalkozások házipénztárában lévő készpénz állományát a vállalatvezetőktől négy időpontra vonatkozóan kérdeztük meg:

- *1999. szeptember 30.;*
- *1999. december 31.;*
- *2000. március 31. és*
- *2000. június 30.*

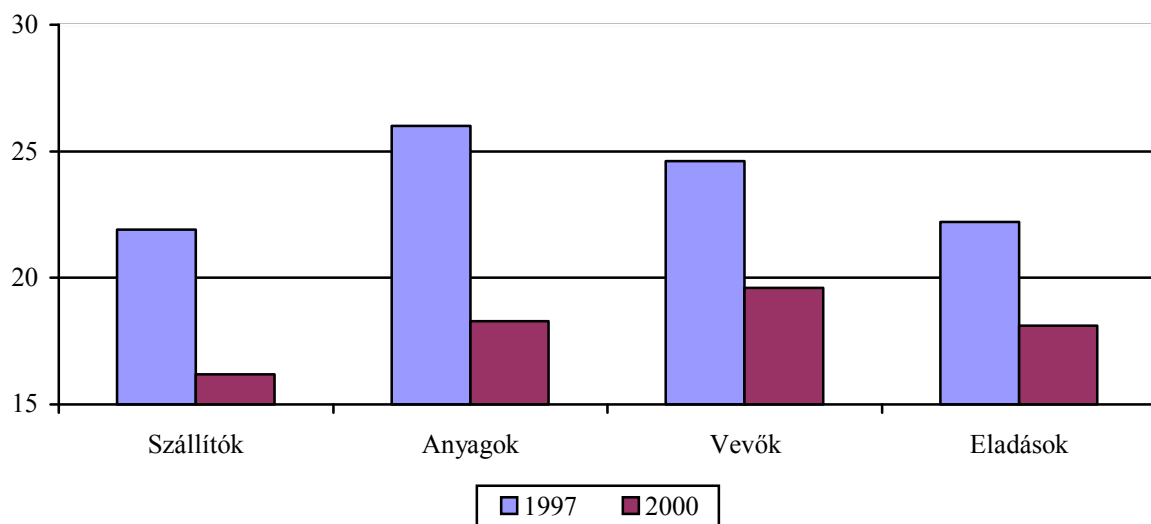
Ezt követően a készpénzállomány nagyságát a vállalkozások 1999-es nettó árbevételéhez viszonyítottuk.

Az eredmények mindegyike a vállalkozások készpénzigényének csökkenéséről tanúskodik. Akár a bérfizetéshez kapcsolódó, akár az eladásokkal, vagy vásárlásokkal összefüggő, akár az importhoz kötődő készpénzigényt nézzük. Ennek megfelelően ez a jelenség megmutatkozik a vállalkozások házipénztárában lévő készpénzállomány nagyságának nagyarányú csökkenésében is.

A menedzserek válaszai alapján az áruk/szolgáltatások eladásához vagy vásárlásához kapcsolódó készpénzigény nagymértékű csökkenése mutatható ki az utóbbi három évben (lásd a 2.2.1. táblázatot és 2.2.1. ábrát). Azonban még így is gyakoriak és jelentős volument tesznek ki a készpénzben lebonyolódó tranzakciók. A viszonylag magas szórások és viszonylag alacsony medián értékek arra is rávilágítanak, hogy e téren jelentős különbségek mutathatók ki az egyes cégek között.

2.2.1. ábra

A vásárlásokhoz és eladásokhoz kapcsolódó készpénzigény alakulása 1997-2000 között, %

Megjegyzés:

Szállítók: ... a szállítók hány százalékát fizeti az Önök cégek készpénzben?

Anyagok: ...az összes vásárolt anyag értékének hány százalékát fizetik készpénzben?

Vevők: ...a vevők hány százaléka fizet Önöknek készpénzben?

Eladások: ...az összes eladás (árbevétel) hány százaléka realizálódik készpénzben?

2.2.1. táblázat

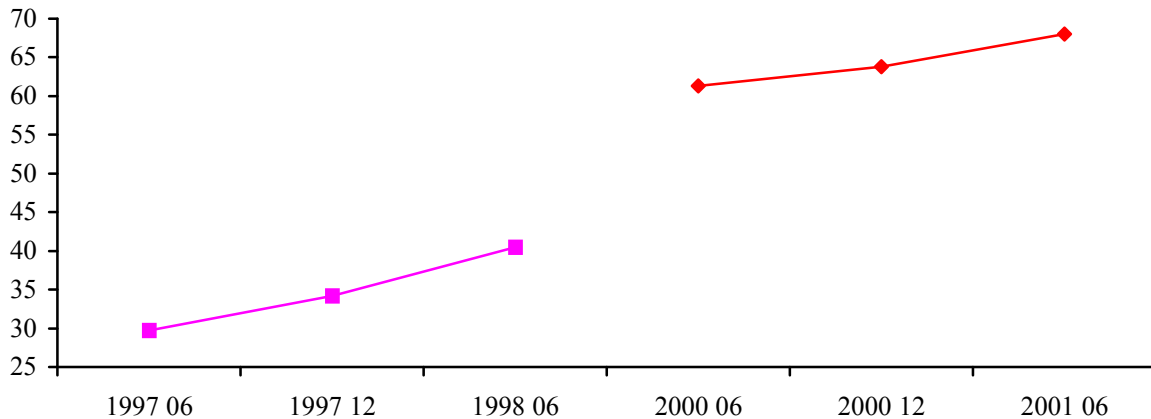
A vásárlásokhoz és eladásokhoz kapcsolódó készpénzigény alakulása 1997-2000 között, %

		1997	2000
A készpénzben fizetett szállítók aránya	Átlag	21,9	16,2
	Szórás	26,4	22,1
	Medián	10,0	8,0
	N	1586	1882
A készpénzben vásárolt anyagok aránya	Átlag	26,0	18,3
	Szórás	30,5	25,1
	Medián	10,00	8,0
	N	1584	1559
A készpénzben fizető vevők aránya	Átlag	24,6	19,6
	Szórás	29,9	27,9
	Medián	10,0	5,0
	N	1584	1561
A készpénzben történő eladások aránya	Átlag	22,2	18,1
	Szórás	28,8	27,6
	Medián	10,0	5,0
	N	1584	1557

Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg az alkalmazottaknak való bérfizetés esetében is. Már az 1997-es felvétel alapján felhívtuk a figyelmet arra, hogy már rövid távon is várhatóan csökkenni fog a készpénz szerepe a bérek kifizetésénél. Ez az előrejelzést egyrészt megerősítik az idei felvétel eredményei, másrészt e tendencia gyors folytatódását és egy-két éven belüli szinte teljes lezáródását jelezhetjük előre (lásd a 2.2.2. ábrát és a 2.2.2. táblázatot).

2.2.2. ábra

Az átutalással fizetett bér átlagos arányának alakulása a vizsgált vállalati körben 1997-2001, %

2.2.2. táblázat

Az átutalással fizetett alkalmazottak és bérük átlagos arányának alakulása a vizsgált vállalati körben 1997-2001, %

	1997 nyári felvétel			2000 nyári felvétel		
	1997. június	1997. december	1998. június	2000. június	2000. december	2001. június
Átutalással fizetett alkalmazottak aránya						
Átlag	29,3	33,5	39,8	61,5	63,8	67,8
Szórás	41,2	42,5	44,0	43,2	42,1	40,6
Medián	4,0	8,0	15,0	95,0	98,0	100,0
N	1587	1576	1544	1573	1520	1512
Átutalással fizetett bér aránya						
Átlag	29,7	34,2	40,5	61,3	63,8	68,0
Szórás	41,4	42,8	44,3	43,2	42,0	40,6
Medián	4,0	8,0	15,0	95,0	98,0	100,0
N	1581	1570	1538	1566	1506	1494

A házipénztárban tartott készpénz állományának az éves nettó árbevételhez viszonyított aránya (készpénzarány) 3,0-3,8 ezrelékre tehető elég nagy szórások mellett (lásd a 2.2.3. táblázatot). Ezek szerint csökkent a

vállalkozások házipénztáraiban lévő készpénzállomány relatív súlya az elmúlt három évben (lásd a 2.2.3. ábrát). A három évvel ezelőtti becsléssel összehasonlítva azt is láthatjuk, hogy a készpénzarány szórása minden időpontban csökkent (helyenként a korábbi fele), ami arra mutat, hogy e tekintetben egységesebb lett a cégek viselkedése és kevésbé hatnak azok a tényezők, amelyek időről-időre magas készpénzarányt tettek szükségessé.

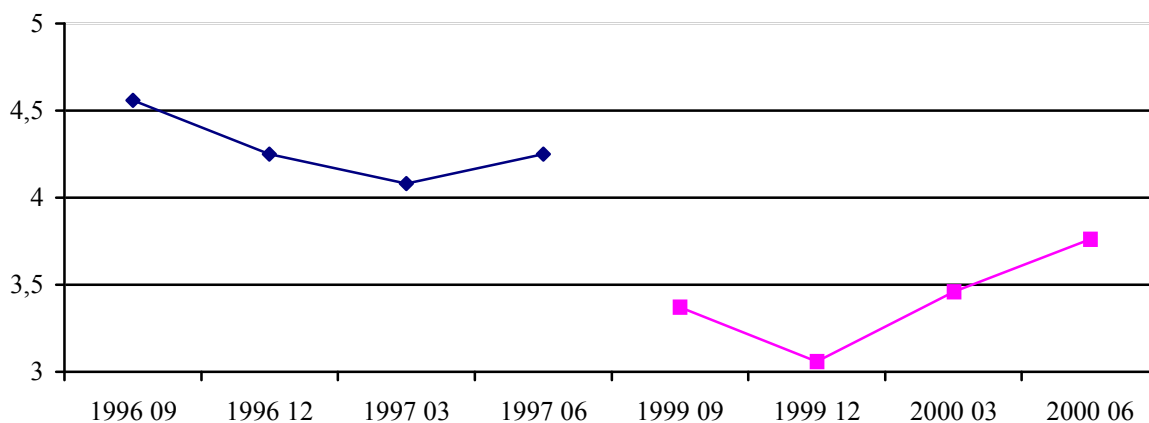
2.2.3. táblázat

A házipénztárban lévő készpénzállomány nettó árbevételhez viszonyított aránya 1997-2000, (ezrelék)

Felvételek	Időpontok	Átlag	Szórás	Medián	N
1997 nyári felvétel					
	1996. szeptember 30.	4,56	23,34	1,06	1452
	1996. december 31.	4,25	23,19	0,85	1466
	1997. március 31.	4,08	14,59	1,01	1452
	1997. június 13.	4,25	24,39	0,94	1431
2000 nyári felvétel					
	1999. szeptember 30.	3,37	10,01	0,73	1502
	1999. december 31.	3,06	8,54	0,70	1523
	2000. március 31.	3,46	11,23	0,82	1512
	2000. június 30.	3,76	12,80	0,79	1485

2.2.3. táblázat

A házipénztárban lévő készpénzállomány nettó árbevételhez viszonyított arányának változása 1997 és 2000 között, (ezrelék)

Ha a medián értékeket nézzük, akkor láthatjuk, hogy a cégek felénél ez az arány egészen minimális és 0,7-0,8 ezrelék között mozog. A medián minden esetben kisebb az átlagnál, ami arra mutat, hogy néhány cég – ahol a készpénzarány kiugróan magas – ”jobbra húzza” az átlagot, azaz a cégek készpénzarány szerinti megoszlását mutató görbe balra ferdült. Vannak olyan cégek, amelyeknél a házipénztár állomány meghaladja az éves forgalom 15%-át is. A magas relatív házipénztár állomány mellett működő cégek aránya azonban nagyon kicsi: csak a cégek 6-8%-ánál haladja a meg az előbbi a forgalom 1 százalékát.

3. A vállalkozások kezében lévő készpénzállomány becslése

3.1. Első lépés – a felmért vállalati kör

Lássuk ezek után a PENZ00 felvétel alapján a négy időpontra kapott becslések eredményeit.

Ehhez először meghatároztuk, hogy átlagosan mekkora volt a házipénztárakban tartott készpénz aránya felmért cégeknél, majd kiszámoltuk, hogy a kiválasztott sokaság 9000 cégénél mekkora maximálisan és minimálisan ez az arány.

A számítások alapján a kiválasztott 9000 cég kezében lévő készpénz állomány arányát a gazdálkodó szervezetek és háztartások kezében lévő készpénz összegén belül 1,0-1,6 százalékra becsüljük (lásd a 3.1.1. táblázatot).

Ez az eredmény egyrészt némi csökkenés jelent a három évvel ezelőtti szinthez képest (akkor 1-3,8% között mozgott a becsült érték a négy vizsgált időpontban). Másrészt a becsült intervallumok és a relatív szórások csökkenése arra mutat, hogy 1999-2000-ben a házipénztárban lévő készpénzállomány kevésbé változékony, mint három évvel korábban. Az előbbi jelenséget az üzleti tranzakciókhoz és a bérfizetéshez kapcsolódó készpénzigény csökkenése, az utóbbi jelenséget pedig elsősorban az importhoz kapcsolódó áfa és vám készpénzben való befizetésének ritkábbá válása magyarázza. (Mint korábban láthattuk: 1997-ben az importáló cégek fele állította azt, hogy a vámot és az áfát sokszor, illetve mindig készpénzben fizeti, addig ez az arány 2000-re 14 százalékponttal csökkent).

3.1.1. táblázat

A vállalkozások készpénzállományának becslése a PENZ00 felvétel alapján - első lépés

	Időpontok			
	1999 szeptember 30.	1999 december 31.	2000 március 31.	2000 június 30.
(Sokaság = 9000 cég)				
1. Megfigyelt cégek száma	1523	1541	1536	1541
2. Átlag (eFt)	1.123,46	1.072,62	1.069,64	1.185,53
3. Szórás (eFt)	2.770,82	3.495,87	2.629,71	2.915,91
4. Relatív szórás	2,47	3,26	2,46	2,46
5. Sztenderd hiba (eFt)	71,00	67,18	75,09	89,14
6. Minimális becsült összeg (mFt)	8.967,6	8.572,7	8.416,3	9.235,4
7. Maximális becsült összeg (mFt)	11.254,7	10.734,5	10.835,1	12.104,2
8. Bankrendszeren és postán kívüli készpénzállomány összege (mFt)	707.733	807.870	734.050	755.412
9. Minimális arány (%)	1,27	1,06	1,15	1,22
10. Maximális arány (%)	1,59	1,33	1,48	1,60

Forrás: saját számítások a PENZ00 alapján és 8. sor MNB statisztika

3.2. Második lépés – gazdálkodó szervezetek

A becslés második lépésében meghatározzuk azoknak a cégeknek a kezében lévő készpénzállományt, amelyekre nem terjedt ki az empirikus felvétel. Itt a gazdálkodó szervezetek két csoportjáról van szó: egyrészt a megfigyelt ágazatokba tartozó, de a kiválasztott cégeknél kisebb cégekről, másrészt a nem megfigyelt ágazatok (pl. mezőgazdaság, oktatás) gazdálkodó szervezeteiről.

A becslés e lépésénél most sokkal korlátozottabb mozgásterünk, mint volt három évvel ezelőtt, mivel most nem állnak rendelkezésünkre a cégek összességére nézve a legfrissebb társasági adóbevallási adatok, amelyek korábban fontos szerepet játszottak a becslés során.

Ezért a jelenlegi becslésnél kénytelenek vagyunk egy egyszerűbb és durvább módszert követni. Nézzük először a kiválasztott ágazatokba tartozó, a

megfigyeltnél kisebb cégeket! Feltételezzük, hogy a vállalati készpénzkereslet előbb bemutatott csökkenése szoros összefüggésben van a cégek nagyságával: minél nagyobb egy cég, annál inkább érvényes rá az, hogy csökkenteni tudta és tudja a készpénz szerepét gazdálkodásában. Ezt a feltételezést alátámasztották az 1997-es felmérés eredményei – itt csak arról van szó, hogy ennek érvényét kiterjesztjük az azonos szektorba tartozó, de meg nem figyelt vállalati körre is.

Így a nem megfigyelt cégek esetében két ellentétes állítást fogalmazhatunk meg:

- a) a készpénzkereslet ugyanolyan mértékben csökkent e cégeknél, mint a megfigyelt ágazatokba tartozó, nagyobb cégek körében;
- b) a készpénz iránti igény nem változott számottevően e cégeknél a korábbiakhoz képest.

Az első állítás éppen az eredeti feltételezésünk értelmében vetendő el *a priori*, a második pedig azért túlzás, mert nehéz elképzelni, hogy a készpénzigény csökkenésének kimutatott tendenciája a nem megfigyelt cégcsoportot érintetlenül hagyta volna. A gazdálkodó szervezetek körében olyan magas készpénzarányt becslünk tehát akkor, ha mégis relevánsnak tekintjük a *b)* feltételezést, amelynél a valóságos arány bizonyára kisebb. (Mivel kizárjuk azt, hogy a meg nem figyelt cégek körében *nőtt* volna a készpénzigény.)

Ennek megfelelően úgy számoltunk, hogy a megfigyelt gazdasági ágakba tartozó de nem megfigyelt vállalatokhoz a készpénz ugyanakkora aránya tartozik, mint amennyit 1997-ben becsültünk. A megfigyelt négy időpont átlagát és az 2000-es megfigyelt időpontok értékeit figyelembe véve ez 1,09-1,58% közöttire tehető.

A megfigyelt gazdasági ágak a pénzügyi szektoron kívüli GDP 90%-át adták 1998-ban. Feltesszük, hogy a házipénztárban lévő készpénz állomány ágazati aránya követi a GDP ágazati arányát. Ekkor a meg nem figyelt gazdasági ágak gazdálkodó szervezeteinél van a gazdálkodó szervezetek készpénzállományának egytizede. Ezek után megadható az összes gazdálkodó szervezetnél lévő készpénzállománynak az összes – pénzügyi szektoron és postán kívüli – készpénzhez viszonyított aránya is (lásd a 3.2.1. táblázatot).

3.2.1. táblázat

A vállalkozások készpénzállományának becslése a PENZ00 felvétel alapján - második lépés

	Időpontok			
	1999 szeptember 30.	1999 december 31.	2000 március 31.	2000 június 30.
1. Bankrendszeren, biztosítókon és postán kívüli készpénzállomány összege (mFt)	707.733	807.870	734.050	755.412
2. A megfigyelt vállalati körben a minimális arány (%)	1,27	1,06	1,15	1,22
3. A megfigyelt vállalati körben a maximális arány (%)	1,59	1,33	1,48	1,60
4. A kiválasztott gazdasági ágak nem megfigyelt cégeinél a minimális arány	1,31	1,09	1,19	1,26
5. A kiválasztott gazdasági ágak nem megfigyelt cégeinél a maximális arány	1,57	1,31	1,46	1,58
6. Kiválasztott gazdasági ág - minimális	2,58	2,15	2,34	2,48
7. Kiválasztott gazdasági ág - maximális	3,16	2,64	2,94	3,18
8. Gazdálkodó szervezetek - minimális	2,87	2,39	2,60	2,75
9. Gazdálkodó szervezetek - maximális	3,51	2,93	3,27	3,53

Forrás: saját számítások a PENZ00 alapján és 8. sor MNB statisztika

Összefoglalva: *a gazdálkodó szervezetek kezében lévő készpénz arányát legfeljebb 2,9-3,5%-ra tehetjük 1999 szeptember - 2000 június között az összes bankszektoron, biztosítókon és postán kívüli készpénzen belül.* Ezek az arányok alacsonyabbak, mint amelyeket három éve kaptunk: akkor a négy időpontban legfeljebb 3,2-6,5%-ra tettük a gazdálkodó szervezetek kezében lévő készpénz arányát.

Irodalom

- Boeschoten, W. C. - Fase, M.M.G. (1984): *The Volume of Payments and the Informal Economy in the Netherlands 1965-1982. An attempt at quantification*, Monetary Monographs No. 1. De Nederlandsche Bank n.v., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, p 75.
- Boeschoten, W. C. (1992): *Currency Use and Payment Patterns*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Computing Resource Center (1992): *Stata Reference Manual: Release 3. 5th ed.* Santa Monica, CA.
- Hirvonen, J. - Virén, M (1996): *The use of cash in Finnish business firms*, Bank of Finland Bulletin, no. 3. pp 3-9.
- Lengyel Gy. - Tóth I. J. (1997): *Tartozások, megtakarítások, hitelek és a megtakarítási pozíció*. In.: Sik E. - Tóth I. Gy. (szerk.): *Az ajtók záródnak (!)*, Jelentés a Magyar Háztartás Panel 5. hullámának eredményeiről, BKE - Tárki, Budapest, 68-77 old.
- Magyar L. - Morvayné A. A. - Szelényi E. - Ursprung J. - Vígh M. Sz. - Zsámboki B. (1997): *A hazai bankrendszer távlati fejlődésének kérdései*, MNB Műhelytanulmányok, 11. sz. Magyar Nemzeti Bank, 158. o.
- Tóth I. J. - Semjén A. (1996): *”Kis- és közepes vállalkozások adózással kapcsolatos magatartása”*, *Szociológiai Szemle*, 3-4 szám, 105-124. o.
- Tóth I. J. (1998): *Vállalkozások készpénztartási szokásai és házipénztárának állománya*. Magyar Nemzeti Bank Műhelytanulmányok 15., MNB, június, 92. o.

Mellékletek

1. Melléklet: A PENZ00 felvétel kérdőíve

--	--	--	--	--

Vállalkozások készpénzkezelési szokása

Tisztelt Asszonyom! Tisztelt Uram!

A Magyar Nemzeti Bank megbízásából a TÁRKI Rt. kutatást végez a vállalkozásoknál lévő készpénzállomány nagyságának becsléséhez. Emellett arról gyűjtünk adatokat, hogy a cégek készpénzigényét milyen okok befolyásolják. Az adatgyűjtés statisztikai célra történik, a kapott válaszokat kizárólag összesítve dolgozzuk fel! Válaszát az előre megadott válaszlehetőség bekarikázásával, illetve a megfelelő szöveg beírásával jelölheti.

AZ ADATSZOLGÁLTATÁS NEM KÖTELEZŐ!

A kitöltött kérdőívet **július 15-ig** szíveskedjék a mellékelt válaszborítékban vagy a következő címre visszaküldeni:

TÁRKI Rt.

H – 1518 Budapest, Pf. 71.

A kérdőívet faxon is visszaküldheti **ingyenes fax számunk: 06 – 80 – 20 – 10 – 35**

Köszönjük közreműködését!

Tarjányi József

TÁRKI Rt. Adatfelvételi osztályvezető

1. Kérem mondja meg, hogy a felsorolt tulajdonosi típusok részesedése kb. mekkora az Önök cégében jelenleg?

Tulajdonos típusa	Nincs	25% alatt	25-49%	50-74%	75% és felett
Állam (ÁPV RT.)	0	1	2	3	4
Magyarországi bank	0	1	2	3	4
Külföldi székhelyű bank	0	1	2	3	4
Belföldi magánszemélyek	0	1	2	3	4
Belföldi vállalat	0	1	2	3	4
Külföldi magánszemélyek	0	1	2	3	4
Külföldi cég	0	1	2	3	4
MRP szervezet, dolgozók	0	1	2	3	4
Önkormányzat	0	1	2	3	4
Egyéb, mégpedig:.....	0	1	2	3	4

2. Az Önök cégének nettó árbevétele millió forintban...

mekkora volt 1999-ben : millió Ft

várhatóan mekkora lesz 2000-ben millió Ft

várhatóan mekkora lesz 2001-ben millió Ft

3. A CÉG LÉTSZÁMA...

mekkora volt 1999 december végén fő

várhatóan mekkora lesz 2000 december végén fő

várhatóan mekkora lesz 2001 december végén fő

4. A CÉG ÖSSZES ESZKÖZEINEK (MÉRLEG-FŐÖSSZEGÉNEK) ÉRTÉKE ...

mekkora volt 1999. december 31-én millió Ft
 várhatóan mekkora lesz 2000. december 31-én millió Ft

5. Idén előfordultak-e, illetve az év végéig várhatóan előfordulnak-e az alábbi gazdasági események az Önök cégénél?

	igen	nem
Ingatlan vásárlás	1	2
Termelési kapacitás bővítése	1	2
Vállalkozás(ok)ba befektetés	1	2
Vállalkozás alapítás	1	2

6. Mennyit ruházott be cége 1999-ben az előző évihez képest és mennyit fog várhatóan 2000 első félévében?

	1999-ben 1998-hoz képest	2000 első félévében 1999 első félévéhez képest
Többet	1	1
Nagyjából ugyanannyit	2	2
Kevesebbet	3	3
Semmit	4	4

7. Kérem mondja meg, hogy az alábbi események, lépések előfordultak-e a cég idei működése során?

	előfordult	nem fordult elő
Anyagkészlet szintjének csökkenése	1	2
Termékváltás	1	2
A cég késett más vállalatoknak való kifizetésével	1	2
A cég késett a tb járulék befizetéssel	1	2
A cég késett adók (ÁFA társasági adó előleg, helyi adó) befizetésével	1	2
Likviditási gondok	1	2

8. A cég által vásárolt a folyó termeléshez szükséges összes input (árúk, anyagok félkésztermékek) értékén belül mekkora arányú hozzávetőleg az importból származók értéke?

(Minden olyan vásárolt árut, anyagot, félkészterméket, alkatrészt számítson ide, amelyet akár közvetlenül a cég importál, akár más belföldi cégtől vásárol, de biztosan tudható, hogy ezek külföldről származó importált javak!)

import áruk értékének aránya százalék

9. Az importból behozott áruk vámjának megfizetésénél szoktak-e készpénzben fizetni?

- 1 — Nem, mert a cég nem importál közvetlenül.
- 2 — Nem, mert a cégnek lehetősége van halasztott vámfizetésre, illetve vámbiztosíték felhasználásával vagy bankátutalással fizet.
- 3 — Igen, sok esetben.
- 4 — Igen, minden esetben.

9.a. Ha igen, akkor mekkora összegekről van szó hozzávetőlegesen?

jellemző minimális összeg: ezer Ft

jellemző maximális összeg: ezer Ft

KÉRJÜK AZ ALÁBBI KÉRDÉSEKET - OTT AHOL AZ SZÜKSÉGES - LEHETŐLEG A CÉG HÁZIPÉNZTÁRÁNAK ADATAI, ILLETVE A CÉG STATISZTIKAI, KÖNYVVITELI KIMUTATÁSAI ALAPJÁN SZÍVESKEDJENEK KITÖLTENI!

10. Kérem a 2000-es készpénzforgalom alapján mondjon egy becsült jellemző átlagértéket, minimális és maximális értéket a házipénztár készpénzállományára?

jellemző minimális állomány ezer Ft

átlagos állomány ezer Ft

jellemző maximális állomány ezer Ft

11. Mekkora a cég vezetése szerint a házipénztárban őrzött legkisebb összeg, amely alatt nem éreznék biztonságosnak a vállalat működését?

ez az összeg: ezer Ft

12. Kérem a cég házipénztár adatai alapján mondja meg, hogy az alábbi időpontokban mennyi készpénz volt az Önök cégének házipénztárában?

1999. szeptember 30-án ezer Ft

1999. december 31-én ezer Ft

2000. március 31-én ezer Ft

2000. június 30-án ezer Ft

13. VÉLEMÉNYE SZERINT A CÉG MŰKÖDÉSÉHEZ SZÜKSÉGES KÉSZPÉNZIGÉNY 2001 JÚNIUSÁBAN AZ IDEIHEZ KÉPEST...

- 1 — várhatóan növekszik
- 2 — várhatóan nem változik
- 3 — várhatóan csökken

14. AZ ALKALMAZOTTAK HÁNY SZÁZALÉKÁNAK FIZETNEK BANKSZÁMLÁRA (ÁTUTALÁSSAL) ...

jelenleg?százalékának

várhatóan 2000 végén?százalékának

várhatóan 2001 júniusában?százalékának

15. Az alkalmazottaknak kifizetett összes bér kb. mekkora hányadát fizetik átutalással?

jelenleg?százalékot

várhatóan 2000 végén?százalékot

várhatóan 2001 júniusában.....százalékot

16. Kérem mondja meg, hogy cégénél egy hónapban milyen időpontokban fizetnek általában bért?

havonta először

havonta másodszor

Esetleg további időpontokban

.....

17. Ha a bérfizetés szokásos időpontja ünnepnapra/hétfővégre esik, akkor mikor fizetnek?

	Igen	nem
Az ünnepnap/hétfővége előtti utolsó munkanapon	1	2
Az ünnepnapot/hétfővéget követő első munkanapon	1	2
más időpontban, éspedig:	1	2
.....		

18. Kérem mondja meg, hogy cégénél mekkora volt 1999-ben a kifizetett összes bérköltség és személyi kifizetések összege? (az "A" Eredménykimutatás 9. és 10. sorának összege)

.....ezer forint

19. KÉREM BECSÜLJE MEG, HOGY...

a szállítók hány százalékát fizeti az Önök cége készpénzben? százalékát

az összes vásárolt anyag értékének hány százalékát fizetik készpénzben? százalékát

a vevők hány százaléka fizet Önöknek készpénzben? százalék

az összes eladás (árbevétel) hány százaléka realizálódik készpénzben? százalék

A 10-19. kérdésekre válaszoló személy beosztása

- 1 — főkönyvelő
- 2 — controlling igazgató
- 3 — gazdasági igazgató
- 4 — ügyvezető igazgató
- 5 — más, vezető beosztású személy

VÁLASZAIT KÖSZÖNJÜK!

Társadalomkutató Intézet Rt. (TÁRKI Rt.)

H – 1112 Budapest, Budaörsi út 45.
levélcím: H – 1518 Budapest, Pf. 71

telefon: (36 –1) 309 – 7684
Zöld szám /fax: 06 – 80/201 – 035

e-mail: tarki@tarki.hu
Internet: <http://www.tarki.hu>

Kutatásvezető: Tóth István János e-mail: tothij@econ.core.hu

2. Melléklet: Az illeszkedésvizsgálat eredménye

SVAR = a cégek megoszlása létszám-kategóriák és ágazatok szerint

- 1- ha a feldolgozóiparba tartozik és 20-49 közötti létszáma van
- 2- ha a feldolgozóiparba tartozik és 50-99 közötti létszáma van
- 3- ha a feldolgozóiparba tartozik és 100-249 közötti létszáma van
- 4- ha a feldolgozóiparba tartozik és 249 feletti létszáma van
- 5- ha az építőiparba tartozik és 20-49 közötti létszáma van
- 6- ha az építőiparba tartozik és 50-99 közötti létszáma van
- 7- ha az építőiparba tartozik és 100-249 közötti létszáma van
- 8- ha az építőiparba tartozik és 249 feletti létszáma van
- 9- ha a kereskedelembe vagy vendéglátásba tartozik és 20-49 közötti létszáma van
- 10- ha a kereskedelembe vagy vendéglátásba tartozik és 50-99 közötti létszáma van
- 11- ha a kereskedelembe vagy vendéglátásba tartozik és 100-249 közötti létszáma van
- 12- ha a kereskedelembe vagy vendéglátásba tartozik és 249 feletti létszáma van
- 13- ha a szállítás, posta és távközlésbe tartozik és 20-49 közötti létszáma van
- 14- ha a szállítás, posta és távközlésbe tartozik és 50-99 közötti létszáma van
- 15- ha a szállítás, posta és távközlésbe tartozik és 100-249 közötti létszáma van
- 16- ha a szállítás, posta és távközlésbe tartozik és 249 feletti létszáma van
- 17- ha a szolgáltatásokba tartozik és 20-49 közötti létszáma van
- 18- ha a szolgáltatásokba tartozik és 50-99 közötti létszáma van
- 19- ha a szolgáltatásokba tartozik és 100-249 közötti létszáma van
- 20- ha a szolgáltatásokba tartozik és 249 feletti létszáma van

SVAR értéke	Tényleges esetszám	Feltételezett esetszám	Reziduumok
1	264	361,38	-97,38
2	176	153,53	22,47
3	184	123,86	60,14
4	186	94,37	91,63
5	100	141,73	-41,73
6	41	40,93	0,07
7	20	15,55	4,45
8	10	5,54	4,46
9	162	249,50	-87,50
10	77	66,84	10,16
11	63	48,26	14,74
12	34	19,30	14,70
13	41	46,11	-5,11
14	18	14,48	3,52
15	17	8,58	8,42
16	27	11,97	15,03
17	92	123,32	-31,32
18	48	43,97	4,03
19	31	25,74	5,26
20	17	13,05	3,95
Összesen	1608		
KHI ²	251,9332		
Szabadságfok	19		
Szignifikancia	0,0000		

Mivel $\chi^2_{1-0,05}(19) = 30,1$ táblázatos érték kisebb mint a kapott empirikus χ^2 értéke (251,93), ezért a két eloszlás egyezését állító nullhipotézist elvetjük. Az eredmények szerint a lekérdezett minta nem illeszkedik megfelelően ágazati csoportok és létszám-kategóriák szerint a kiválasztott sokasághoz. Ezt a minta súlyozásával korrigáltuk.

3. Melléklet: A bankrendszeren és postán kívüli készpénzállomány lineáris trendtől való eltérése ($e_t = y_t - \hat{y}_t$), 1992-2000

$$\hat{y}_t = 5188,8t + 185122$$

$$R^2 = 0,9653$$